

SFEERVERSLAG WERKPLAATS 4, 27 maart 2025

Inleiding

Op donderdag 27 maart 2025 vond de vierde werkplaats van het dijkverbeteringsproject Lith-Bokhoven plaats. De werkplaatsdeelnemers bogen zich samen met de projectteamleden en aanwezigen van de projectpartners over de vier mogelijke alternatieven. Zij deden dat door de lens van drie thema's, namelijk Natuur en ruimtelijke kwaliteit, Verkeer en recreatie, en Hoogwaterveiligheid en circulariteit. Van elke werkplaats wordt een sfeerverslag gemaakt: een combinatie van foto's en een beschrijving van de hoofdlijnen van dat wat besproken en behandeld is tijdens de werkplaats. Het sfeerverslag is ter informatie, en is samen met de posters en presentatie op de projectpagina te vinden. De resultaten van de werkplaats worden door het projectteam verwerkt in het ontwerp. Als u iets opvalt in dit verslag, of u wilt er op reageren, neem dan contact op met Sjors Hoek, via shoek@aaenmaas.nl of 06-20092364.

Welkomstwoordje

Na de inloop begon om 19.00 uur het programma. Jetske Vaas (omgevingsmanager) opende de avond en heette iedereen welkom. Vervolgens nam Tim Smit (omgevingsmanager) het woord en blikte terug op de vorige werkplaats van 13 februari. Tijdens die bijeenkomst hebben de deelnemers en het projectteam een eerste versie van de vier mogelijke alternatieven verrijkt, door krachten en aandachtspunten te benoemen. Die input is verwerkt in de huidige versie van de mogelijke alternatieven. Daarnaast lichtte het projectteam de huidige inzichten in de waterveiligheidsopgave toe.

Tim lichtte de huidige projectfase toe: we combineren in deze fase de beste ideeën uit de vier mogelijke alternatieven en bouwen hiermee twee kansrijke alternatieven op. Deze zijn logisch samenhangend. We kiezen dus niet twee van de vier mogelijke alternatieven, maar nemen de sterkste elementen uit de vier alternatieven mee en laten de overige ideeën vervallen; die maken daarna geen deel meer uit van het project. Een goede onderbouwing van die keuzes is essentieel. En het gaat in deze fase om de hoofdzaken, zoals of we voor een versterking in grond of met een constructie kiezen. Zaken als bankjes op de dijk volgen later, want we werken het ontwerp in steeds meer detail uit.

Tim lichtte ook toe hoe in het project de uiteindelijke afweging tussen alternatieven plaatsvindt. Dat gebeurt aan de hand van meerdere criteria. We kijken bijvoorbeeld naar

doelbereik: in hoeverre draagt het alternatief bij aan recreatie, natuur, verkeer en andere projectdoelen? Vanzelfsprekend moeten alle alternatieven voldoen aan het doel hoogwaterveiligheid. Daarnaast beoordelen we de maakbaarheid, waarbij we inschatten of de uitvoering eenvoudig is of juist aanzienlijke risico's met zich meebrengt. Ook de betaalbaarheid speelt een rol, zowel in termen van kosten als de haalbaarheid van de financiering. Verder toetsen we de vergunbaarheid door te analyseren of er grote risico's zijn met betrekking tot regelgeving en milieueffecten. Tot slot nemen we de omgeving mee in onze afweging: hoe kijken bewoners en bestuurders tegen de alternatieven aan? Al deze criteria worden meegenomen in een integraal advies aan de stuurgroep, die uiteindelijk besluit.

De mogelijke alternatieven

De mogelijke alternatieven zijn sinds vorige werkplaats afgemaakt. Robbert de Koning (landschapsarchitect) lichtte deze vier mogelijke alternatieven toe, als basis voor het gesprek tijdens het tweede deel van de werkplaats.

De vier mogelijke alternatieven:

1. Zorgvuldig voortbouwen;
2. Kringlopen sluiten;
3. Gebruikers bedienen;
4. Slim meebewegen.

Hieronder kunt u de toelichting van Robbert (in iets uitgebreidere vorm) teruglezen. De posters van deze alternatieven staan ook op de website.

Alternatief 1 - Zorgvuldig voortbouwen richt zich op het behouden van de bestaande landschappelijke karakteristieken, waarbij de dijkversterking zo min mogelijk impact heeft op huizen, wielen en andere belangrijke waarden. De versterking wordt per locatie afgestemd: buitendijkse waarden zoals wielen krijgen een binnenwaartse berm, terwijl binnendijkse waarden zoals woningen een buitenwaartse berm krijgen. Op complexe locaties worden technische constructies toegepast om zowel veiligheid als karakter te behouden. In de dijkdorpen betekent dit bijvoorbeeld dat in Lith een constructie nodig is om woningen bereikbaar te houden. De Henriëttewaard behoudt zijn agrarische functie, krijgt natuurvriendelijke oevers en er komt een nieuwe dijk bij het fort. De stad- uiterwaardverbinding blijft agrarisch, met bredere sloten en nieuwe wandel- en fietspaden. Natuur en ruimtelijke kwaliteit worden versterkt door struipaden en zitplekken. Qua verkeer blijft de provinciale weg bij Alem 80 km/h met een ventweg voor fietsers. Dit alternatief gebruikt relatief veel constructies en beperkt de grondwinning uit het gebied, waardoor het een flinke milieu-impact heeft.

Bij alternatief 2 - Kringlopen sluiten staat circulariteit centraal: de dijkversterking wordt zoveel mogelijk met lokaal gewonnen grond uitgevoerd, waardoor staalgebruik wordt geminimaliseerd. Dit leidt tot brede bermen, die grotendeels binnenwaarts worden geplaatst om de ruimte voor de rivier te behouden. De benodigde grond wordt onder andere uit de Henriëttewaard gehaald, waar tegelijkertijd nieuwe natuur wordt ontwikkeld, zoals moerasbossen en rietlanden. De dijken bij dijkdorpen Oud-Empel en Lith worden richting de rivier versterkt. De stad- uiterwaardzone krijgt meer bos, waardoor een mozaïeklandschap van

open en besloten ruimtes ontstaat. Voor natuur en ruimtelijke kwaliteit wordt vernatting toegepast om ecologische waarden te verbeteren. Qua verkeer blijft de provinciale weg bij Alem 80 km/h met een ventweg voor fietsers. Er worden struinpaden, ommetjes en kleinschalige gebiedsentrees (bankje, informatievoorziening) aangelegd om nieuwe natuur toegankelijk te maken voor recreanten. Dit alternatief scoort hoog op circulariteit en CO2-reductie, maar vereist grootschalige grondwinning.

Alternatief 3 - Gebruikers bedienen legt de nadruk op de ruimtelijke en belevingswaarden, waarbij de dijk een herkenbaar groen lint blijft en de weg op de dijk voor fietsers en bestemmingsverkeer wordt ingericht. De dijkdorpen krijgen een versterking die zich aanpast aan de bestaande bebouwing; in Oud-Empel blijven de coupures behouden en in Lith groeien woningen mee met de dijk. De Henriëttewaard wordt ontwikkeld tot een recreatief en historisch landschap met natuur en water, waarbij de dijk achter Linie 1629 wordt gelegd om een nieuw rivierlandschap te creëren. In de stad-uiterwaardverbinding is ruimte voor theetuinen en natuurlijke speelvoorzieningen, en natuurgebieden worden verbonden met duidelijke zonering voor recreatie en natuur. Hoogwaterveiligheid wordt gewaarborgd door binnenwaartse versterkingen waar mogelijk en gerichte toepassing van constructies. Dit alternatief scoort hoog op beleving en recreatie, maar vraagt veel aanpassingen in de ruimte.

Alternatief 4 - Slim meebewegen anticipeert op toekomstige dijkversterkingen, zodat aanpassingen over 50 jaar eenvoudiger en efficiënter kunnen worden doorgevoerd. Dit betekent dat er nu al ruimte gereserveerd wordt voor toekomstige verbredingen en dat, waar nodig, woningen worden aangepast of nieuw gebouwd om mee te groeien met de dijk. In Oud-Empel wordt een nieuw dijktracé onderzocht, waardoor het dorp buitendijks zou kunnen komen te liggen. In de Henriëttewaard wordt de dijk verlegd om een ecologische verbinding te creëren en Linie 1629 zichtbaar te maken. De stad-uiterwaardverbinding blijft grotendeels open, met bijzondere plekken op de dijk voor recreatie. De dijk wordt flexibel ontworpen, zodat toekomstige versterkingen zonder grote reconstructies mogelijk zijn. Dit alternatief biedt de meeste adaptieve ruimte en scoort hoog op toekomstbestendigheid, maar vergt wel langetermijnafspraken en investeringen.

In gesprek over de mogelijke alternatieven en terugkoppeling

Na de toelichting van Robbert gingen we (deelnemers, projectteam en partners) in drie groepen uiteen om de sterke en zwakke punten van de vier mogelijke alternatieven voor drie thema's te bespreken. De drie thema's waren: Hoogwaterveiligheid en circulariteit, Natuur en ruimtelijke kwaliteit, en Verkeer en recreatie. Elke groep behandelde één thema. Binnen dat thema werd elk mogelijk alternatief behandeld en konden de deelnemers kiezen wat ze graag mee zouden nemen naar de kansrijke alternatieven (door een groene sticker te plakken) en wat ze graag zouden laten vallen (door een rode sticker te plakken), vanuit het perspectief van het thema. Na deze deelsessies koppelde één afgevaardigde van de groepjes plenair terug wat de belangrijkste punten uit deze gesprekken waren, wat hieronder staat opgeschreven. Belangrijk is dat er geen besluiten zijn genomen, en de zaken die hieronder benoemd staan geen bindende waarde hebben. De groepjes werden bevraagd vanuit de zaal en door Jan Bouman, de projectmanager van de dijkverbetering.

De groep met thema Natuur en ruimtelijke Kwaliteit benadrukte het belang van een heldere scheiding tussen verkeersstromen en wilde gemengd verkeer op grote wegen vermijden. Daarnaast werd agrarische invulling op de pipingberm als een belemmering voor de natuur gezien. Gezien het al ruime aanbod aan agrarisch bouwland, pleitte men voor een natuurinclusieve en kleinschalige aanpak met bloemranden.

Voor natuurgebieden wordt rust als prioriteit gesteld, zonder recreatieve activiteiten, zodat de natuur zich optimaal kan ontwikkelen. Historisch open polderlandschappen dienen behouden te blijven, zonder bebossing binnendijks, terwijl buitendijks oobossen wel als een mogelijkheid worden gezien. De verbinding van natuurgebieden is essentieel voor een gezonde ecologie en doorstroming van dieren, waarbij Henriëttewaard als een gebied met grote potentie voor natuurontwikkeling wordt erkend.

Ten behoeve van ruimtelijke kwaliteit pleit de groep voor bloemrijke dijken met stevige, kruidenrijke taluds, wat zowel de biodiversiteit als de aantrekkelijkheid voor fietsers bevordert. Daarnaast wordt de voorkeur gegeven aan meanderende dijken boven rechte structuren. Ommetjes worden gezien als een waardevolle manier om natuurbeleving te versterken, mits ze samengaan met ecologische principes. Goede natuur maakt goede ommetjes mogelijk en andersom; langs wandelpaden moet ruimte zijn voor bloemen en struiken, waardoor natuurontwikkeling direct bijdraagt aan recreatieve kwaliteit.

De tweede groep behandelde het thema: verkeer en recreatie. De verkeersveiligheid en de interactie tussen verschillende weggebruikers staan centraal in de discussie over het traject tussen 't Wild en Maren-Kessel. De huidige situatie, waarin auto's, motoren, fietsers en wandelaars samenkomen op een dijkweg met een snelheidslimiet van 80 km/h, wordt als onwenselijk beschouwd. Er was in deze groep brede steun voor het verlagen van de snelheid naar 60 km/h en het beter scheiden van verkeersstromen. Daarnaast wordt gepleit voor een fiets- en wandelpad aan de buitendijkse zijde, zodat gevaarlijke oversteekpunten kunnen worden vermeden. Ook de recreatieve waarde van de omgeving krijgt aandacht: er is behoefte aan goede wandelpaden langs de rivier, mooie uitzichtpunten en versterken van de recreatieve 'hotspots' langs de dijk. Daarbij wordt Fort Crèvecoeur genoemd als locatie met potentie, mits het beter toegankelijk en zichtbaar wordt gemaakt. De strandjes die er nu zijn, moeten blijven en wellicht ook beter toegankelijk worden, door het verwijderen van distels, brandnetels etcetera.

"Recreëren is erg belangrijk, maar wel op de plekken waar dat kan". - één van de deelnemers van de werkplaats

Het werd duidelijk dat er soms concessies moeten worden gedaan om recreatieve voorzieningen mogelijk te maken. De brandnetels en distels langs de rivier worden bijvoorbeeld als onderdeel van de natuur beschouwd, maar om de strandjes toegankelijk en begaanbaar te maken, is het noodzakelijk om deze te verwijderen. Dit roept de vraag op hoe natuur en recreatie op een duurzame manier naast elkaar kunnen bestaan.

De discussie binnen de groep over hoogwaterveiligheid en circulariteit bracht enkele interessante dilemma's naar voren hoe je omgaat met het individuele belang en het algemene belang. Dat illustreert de volgende quote:

"De dingen die we echt mee moeten nemen (naar de kansrijke alternatieven, red.), moeten we ook zeker weglaten - dit was de conclusie. Dat klopt natuurlijk niet, maar we kwamen er niet uit. We waren wel eens dat op de plekken waar geen persoonlijke belangen golden, we het wel heel veilig wilden hebben, maar dan niet ten koste van mijn uitzicht". - één van de deelnemers van de werkplaats

De dilemma's kwamen naar voren bij de ontwerptideeën voor de dijk bij Oud-Empel. Vanuit het belang van behoud van uitzicht is een dijkverbetering landinwaarts te overwegen. Maar dan komt het dorp wel buitendijks te liggen als ingrijpende consequentie. Een oplossing die zowel veiligheid biedt als uitzicht behoudt zijn demontabele keringen, waar het gesprek dan ook op kwam. Maar demontabele keringen hebben nadelen zoals een hoge inspanning voor het waterschap en risico's tijdens een hoogwaterafvoersituatie.

Ook werd in deze groep gesproken over het rivierwaarts verleggen van de dijk. Dat zou een versmalling van de rivier betekenen, en sommige deelnemers vonden dat er meer ruimte voor de rivier moet blijven om te zorgen voor een duurzame waterveiligheid. Naast de ideeën rondom hoogwaterveiligheid werd er ook gesproken over ideeën voor versterking van natuur, zoals bloemrijke dijken. En heel voor de hand liggend vonden de deelnemers het om voor te sorteren op toekomstige dijkverbeteringen, bijvoorbeeld door het vloerpeil van (nieuwe) woningen te verhogen.

Afsluiting en drankje

Na de plenaire terugkoppeling sloot Jan Bouman (projectmanager) de avond af met een reflectie op de avond. Hij gaf aan dat er duidelijk een constant spanningsveld is tussen individuele belangen en het collectieve belang. Het individuele belang betreft vaak persoonlijke voorkeuren, bijvoorbeeld over iemands eigen plek of specifiek thema, terwijl het collectieve belang zich richt op het grotere geheel. Jan benadrukte dat sommige onderdelen van de discussies op het eerste gezicht relatief eenvoudig leken, wat bleek uit de enorme hoeveelheden groene stickers die op de kaart waren geplaatst. Dit gaf de indruk dat er consensus was over bepaalde zaken. Toch merkte hij op dat bij diepere overwegingen, wanneer men verder door zou denken, er vaak meer complexiteit en nuance aan de oppervlakte kwam, wat soms tot lastige vraagstukken leidde. Het is een proces van voortdurend balanceren en doorgronden van de verschillende perspectieven.

Ook kon er in de bar een drankje gedronken worden, waar door velen gebruik van werd gemaakt. We kunnen terugkijken op een geslaagde werkplaats waar veel aandacht voor elkaars ideeën was en veel ruimte voor levendige discussies.

